

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ЛЮБОМИР ПОПОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 69855/01)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

7 януари 2010 г.

Решението става окончателно при наличие на обстоятелствата, упоменати в чл. 44 § 2 на Конвенцията. Може да претърпи редакционни промени.

По делото на Любомир Попов срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение) на заседание в състав:

Пер Лоренцен (Peer Lorenzen), *Председател*,
Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),
Райт Марусте (Rait Maruste),
Марк Вилиджър (Mark Villiger),
Изабел Беро-Лефевр (Isabelle Berro-Lefèvre),
Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska), *съдии*,
Павлина Панова, *съдия ad hoc*,
и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на отделението*,
след проведено закрито заседание на 1 декември 2009 г.,
постанови следното решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 69855/01) срещу Република България, подадена пред Съда на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от българския гражданин г-н Любомир Миленков Попов („жалбоподателя“) на 3 май 2000 г.

2. Жалбоподателят се представлява от г-жа Н. Седефова – адвокат, практикуващ в гр. София. Българското правителство („Правителството“) се представлява от своя агент, г-жа М. Коцева от Министерство на правосъдието

3. Жалбоподателят твърди, че държавните органи не са изпълнили окончателни съдебни решения, постановени в хода на реституционни производства, и не са признали и възстановили правата му на собственост върху имоти, за които е предявил реституционни претенции.

4. На 24 октомври 2005 г. Съдът решава да уведоми Правителството за подадената жалба. Съдът решава също да разгледа едновременно допустимостта и съществото на жалбата (чл. 29 § 3 от Конвенцията).

5. Съдия Калайджиева, избран съдия от квотата на България, се оттегли от заседанието по делото. На 30 януари 2009 г. Правителството определи г-жа Павлина Панова за съдия *ad hoc*, която да заседава на нейно място (чл. 27 § 2 от Конвенцията и чл. 29 § 1 от Правилника на Съда).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

6. Жалбоподателят е роден през 1933 г. и живее в Пловдив.

7. През 1991 г. българският парламент приема Закон за собствеността и ползването на земеделските земи (ЗСПЗЗ, вж. подробности в параграфи 83 – 95 по-долу), който урежда възстановяването на правото на собствеността върху колективизирани земеделски земи.

1. Възстановяване на собствеността върху земи, бивша собственост на жалбоподателя

(а) Иск за възстановяване на собствеността

8. На 4 март 1992 г. жалбоподателят подава до поземлената комисия в град Пазарджик („поземлената комисия“ или „комисията“) заявление за възстановяване на собствеността върху девет парцела земеделска земя в землището на с. Говедаре с обща площ 44 029 кв. м, която е негова бивша собственост (заявление № 12004 от 4 март 1992 г.).

(б) Първо решение на поземлената комисия

9. С решение от 18 декември 1992 г. (№ 42\3/18.12.1992) комисията признава и възстановява „в реални граници“ правото на собственост на жалбоподателя върху седем от парцелите с обща площ 41 299 кв. м, по-конкретно посочените в заявлението му от 4 март 1992 г. под №№ 1-5, 7 и 8. Жалбоподателят е уведомен за решението с писмо от 22 април 1993 г. Решението подлежи на обжалване в 14-дневен срок от получаването му. Тъй като срещу решението не е подадена жалба, то е влязло в сила.

(в) Второ решение на поземлената комисия и жалбата срещу него

10. Въпреки горепосоченото решение поземлената комисия издава повторно решение със същия предмет, което жалбоподателят получава с писмо от 28 декември 1993 г. Номерът на решението е същият като на първото решение на поземлената комисия (вж. параграф 9 по-горе).

11. С това решение обаче комисията признава и възстановява правото на собственост на жалбоподателя върху едва пет от заявените от него парцели, а именно посочените в заявлението му от 4 март 1992 г. под № 1-5. Комисията отказва да признае правото на собственост на жалбоподателя върху парцели № 7 и № 8 с площ съответно 6 600 и 4 000 кв. м. Основанията за отказа са следните:

“Правото [върху имотите] е предявено [с] нотариално заверена декларация въпреки наличието на нотариален акт от 1954 г. [с противоречащо съдържание].”

12. Жалбоподателят обжалва решението.

13. С изменение и допълнение на ЗСПЗЗ от 1995 г. (чл. 14, §§ 6 и 7) на поземлените комисии е дадено право да поправят или променят при определени обстоятелства влезли в сила свои решения (вж. параграф 85 по-долу).

14. С решение от 12 септември 1995 г. Пазарджишкият районен съд обявява за нищожно второто решение на поземлената комисия, съобщено на жалбоподателя с писмо от 28 декември 1993 г. (вж. параграф 10 по-горе). Националната съдебна инстанция се произнася между другото, че:

“С приетото решение № 42\3/18.12.1992 във версията, [оповестена с] писмо № 668/28.12.1993, [поземлената комисия] е нарушила закона, [тъй като] не е имала правомощия за това. Възможността комисията да изменя влезли в сила [свои] решения ... [е въведена] с [последните] изменения и допълнения на ЗСПЗЗ. ... Първият административен акт [оповестен с писмо от 22 април 1993 г.], е влязъл [вече] в сила и е определил собствеността на имотите на ... жалбоподателя, които са [признати и] възстановени в тяхната цялост.“

15. Решението не е обжалвано и влиза в сила на 20 септември 1995 г.

(г) Трето решение на поземлената комисия и жалбата срещу него

16. Въпреки горепосоченото решение на Районния съд поземлената комисия приема друго решение със същия предмет.

17. С решение от 7 декември 1995 г. (№ 48\15/07.12.1995) комисията приема повторно текста на обявеното за нищожно от съда второ решение. Допълнени са мотивите за отказа да бъде признато правото на собственост на жалбоподателя върху парцели № 7 и № 8, както следва:

“Във връзка с възможността по чл. 14, §§ 6 и 7 от ЗСПЗЗ и решението на Районния съд [от 12 септември 1995 г.] комисията потвърждава отказа си. Правото [върху имотите] е предявено с нотариално заверена декларация въпреки наличието на нотариален акт от 1954 г. [с противоречащо съдържание].”

18. Жалбоподателят обжалва решението на неопределена дата.

19. Пазарджишкият районен съд го обявява за нищожно с окончателно решение от 26 май 1997 г. Националната съдебна инстанция се произнася, че комисията необосновано е изменила предишното си решение относно същите имоти, тъй като не са съществували нови обстоятелства или писмени доказателства.

20. На 3 септември 1997 г. жалбоподателят депозира в поземлената комисия копие от горепосоченото съдебно решение и настоява тя да изпълни първото си решение от 18 декември 1992 г., което все още е в сила.

(д) Четвърто решение на поземлената комисия и жалбата срещу него

21. Преди да бъде разгледана жалбата срещу третото решение на комисията, тя издава още едно решение със същия предмет.

22. С решение от 20 март 1997 г. (№ 5-A111/20.03.1997) тя явно потвърждава отказа си да признае правото на собственост на

жалбоподателя върху парцели № 7 и № 8. Жалбоподателят обжалва решението.

23. На неопределена дата в началото на 1998 г. Пазарджишкият районен съд разглежда жалбата на жалбоподателя и обявява за нищожно решението от 20 март 1997 г. Съдебното решение не е обжалвано и то влиза в сила на неопределена дата.

24. На 8 май 1998 г. жалбоподателят депозира в поземлената комисия копие от горепосоченото съдебно решение. Настоява за изпълнението му и за признаване на правото му на собственост в съответствие с първото решение от 18 декември 1992 г.

(е) Пето и шесто решения на поземлената комисия и жалбата срещу тях

25. Преди да бъде разгледана жалбата срещу четвъртото решение на комисията, тя издава друго решение със същия предмет.

26. С решение от 16 октомври 1997 г. (№ 8A055/16.10.1997) комисията приема повторно текста на третото си решение от 7 декември 1995 г., обявено за нищожно от Пазарджишкия районен съд на 26 май 1997 г. (вж. параграфи 17 и 19 по-горе). Допълнени са мотивите за отказа да бъде признато правото на собственост на жалбоподателя върху парцели № 7 и № 8, като в допълнение към предишните мотиви се посочва следното:

“Отменя се [с настоящото решение] Решение № 48\15/07.12.1995 ... в съответствие със Заповед № РД-09-1200 от 28.08.1997 г. на Министъра [на земеделието] за пълна преработка на плана за земеразделяне на землището на Говедаре.“

В съответствие с [решението от 26 май 1997 г.] на Районен съд Пазарджик.“

27. Жалбоподателят обжалва това решение на 21 ноември 1997 г.

28. Вместо да препрати жалбата до Районния съд, поземлената комисия издава друго решение със същия предмет.

29. С решение от 1 юни 1998 г. (№ 2B175/01.06.1998) комисията приема повторно текста на горепосоченото си пето решение (вж. параграф 26 по-горе). Тя само допълва мотивите си за отказа да бъде признато правото на собственост на жалбоподателя върху парцели № 7 и № 8, като в допълнение към предишните мотиви се посочва следното:

“Отменя се [с настоящото решение] решението [от 16 октомври 1997 г. на поземлената комисия] във връзка с жалба № 4266/1997, подадена въз основа на § 31 от ЗСПЗЗ. [Комисията] потвърждава основанието за отказа си. Не са представени нови факти или документи.“

30. Жалбоподателят обжалва това решение на 16 септември 1998 г.

31. С писмо от 10 септември 1998 г. жалбоподателят се жалва до поземлената комисия за многобройните решения, издавани относно едни и същи имоти, за продължаващото ѝ незачитане на съдебните решения в негова полза и постоянната необходимост да обжалва всяко от решенията на комисията.

32. С решение от 8 юни 1999 г. Пазарджишкият районен съд обявява за нищожни петото и шестото решения на поземлената комисия от 16 октомври 1997 и 1 юни 1998 г. (вж. параграфи 26 и 29 по-горе). Съдът се произнася, че с приемането на двете решения комисия е внесла по същество изменения и допълнения в първото си решение от 18 декември 1992 г., което е влязло в сила и което тя не е имала право да променя.

33. Решението не е обжалвано и влиза в сила на 1 юли 1999 г.

(ж) Седмо решение на поземлената комисия

34. Въпреки горепосочените решения на Пазарджишкия районен съд поземлената комисия издава седмо решение с частично съвпадащ предмет.

35. С решение от 16 септември 1999 г. (№ 7B148/16.09.1999) комисията признава и възстановява правото на собственост на жалбоподателя върху парцели № 6 и № 9 по заявлението му от 4 март 1992 г. Признава също и правото му на собственост върху парцели № 7 и № 8, но отказва да ги възстанови на следното основание:

“Решението [от 8 юни 1999 г. на Пазарджишкия районен съд], което признава правото на собственост [на жалбоподателя], е влязло в сила след обнародването на плана за земеразделяне в „Държавен вестник“.

[Решението] отменя Решение № 39\11 от 20.11.1992 г.

[Право на] обезщетение по чл. 106, § 1 от ЗСПЗЗ.”

36. Не е ясно дали жалбоподателят е обжалвал това решение.

(з) Последни развития

37. С решение от 23 февруари 2005 г. общинската служба по земеделие и гори в Пазарджик (бившата поземлена комисия) разпределя на жалбоподателя друг парцел като обезщетение за парцел № 7 и му присъжда също компенсационни бонове. Изглежда, че той е удовлетворен от полученото обезщетение.

38. Към датата на последната размяна на съобщения между страните през 2006 г. жалбоподателят не е получил обезщетение за парцел № 8.

2. Възстановяване на собствеността върху земи, бивша собственост на бащата на жалбоподателя и на двамата му родители

(а) Първи иск за възстановяване на собствеността

39. На 4 март 1992 г. жалбоподателят подава до поземлената комисия заявление за възстановяване на собствеността върху шест парцела земеделска земя в землището на с. Говедаре с обща площ 63 101 кв. м, която е бивша собственост на баща му (заявление № 12007 от 4 март 1992 г.). Страните не са посочили кои са наследниците на бащата на

жалбоподателя. От документацията е видно, че жалбоподателят има трима братя и сестри.

(б) Първо решение на поземлената комисия

40. С решение от 18 декември 1992 г. (№ 42\3/18.12.1992) комисията признава и възстановява правото на собственост на наследниците на бащата на жалбоподателя върху четири от парцелите с обща площ 34 401 кв. м, по-конкретно посочените в заявлението му от 4 март 1992 г. под номера 1, 2, 5 и 6. Комисията отказва да признае правото на собственост на наследниците на бащата на жалбоподателя върху парцели № 3 и № 4 с обща площ 28 700 кв. м. Основанието за отказ е:

“[Отказ за] признаване на нотариалните актове за собственост, [представени от] наследника – [на документите] липсва нотариална заверка за прехвърлянето на земята.“

41. Жалбоподателят обжалва решението на неопределена дата.

42. В окончателно решение от 29 декември 1993 г. Пазарджишкият районен съд отменя решението на поземлената комисия в частта му относно парцели № 3 и № 4. Съдът признава правото на собственост на наследниците на бащата на жалбоподателя върху двата парцела и постановява имотите да бъдат възстановени с план за земеразделяне. Районният съд се произнася по-конкретно, че бащата на жалбоподателя е придобил въпросните имоти чрез придобивна давност, поради което е без значение дали нотариалните актове са заверени от нотариус.

(в) Второ решение на поземлената комисия

43. Преди Пазарджишкият районен съд да разгледа жалбата на жалбоподателя срещу първото решение на поземлената комисия, тя приема второ решение със същия предмет.

44. С решение от 17 ноември 1993 г. (№ 80\9/17.11.1993) тя отменя първото си решение, но тогава признава и възстановява правото на собственост на наследниците на бащата на жалбоподателя само върху парцели № 1 и № 2 по заявлението му от 4 март 1992 г. с обща площ 20 801 кв. м. Комисията отказва да признае правото на собственост на наследниците на бащата на жалбоподателя върху парцели №№ 3-6 със следните основания:

“[Решението] отменя Решение № 42\3 от 18.12.1992 г. заради открита техническа грешка. Имоти №№ [3 и 4] – [Отказ за] признаване на нотариалните актове за собственост, [представени от] наследника – [на документите] липсва нотариална заверка за прехвърлянето на земята. Имоти №№ [5 и 6] – Правото [върху тези имоти] е предявено [с] нотариално заверена декларация въпреки наличието на нотариални актове [с противоречащо съдържание].“

45. Жалбоподателят е уведомен за решението с писмо от 20 декември 1993 г. Изглежда, че той го е обжалвал на неопределена дата. Не е ясно дали жалбата е разгледана от съдилищата.

(г) Трето решение на поземлената комисия

46. С решение от 20 април 1994 г. (№ 98/17/20.04.1994) поземлената комисия отменя второто си решение (вж. параграф 44 по-горе) и признава и възстановява правото на собственост на наследниците на бащата на жалбоподателя върху парцели № 1 и № 2 по заявлението му от 4 март 1992 г. Комисията признава правото им на собственост върху парцели № 3 и № 4 с обща площ 28 700 кв. м, отказва да възстанови тези имоти „в реални граници“ и приема те да бъдат възстановени с плана за земеразделяне. Освен това отново отказва да признае правото на собственост на наследниците на бащата на жалбоподателя върху парцели № 5 и № 6.

47. Мотивите за решението на комисията са следните:

“1. Признава в съответствие с решението [от 29 декември 1993 г. на Районен съд Пазарджик].

2. [Решението] отменя Решение [на пазарджишката поземлена комисия] № 80/9 от 17.11.1993.”

48. Жалбоподателят обжалва това решение на неопределена дата. Не е ясно дали жалбата е разгледана от съдилищата.

49. Явно на по-късен етап жалбоподателят е постигнал задоволителен изход относно парцели № 5 и № 6 и не повдига възражения във връзка с тях.

50. Парцели № 3 и № 4 са му възстановени частично през 2000 г. (вж. параграфи 74 – 76 по-долу).

(д) Втори иск за възстановяване на собствеността

51. На неопределена дата през 1997 г. жалбоподателят завежда дело за установителен иск срещу поземлената комисия съгласно чл. 11 § 2 от ЗСПЗЗ. Той иска от съдебните инстанции да се произнесат, че като наследник на родителите си е в правото си да му бъдат възстановени правата на собственост върху други четири имота.

52. С установително решение от 2 април 1997 г. Пазарджишкият районен съд се произнася частично в полза на жалбоподателя и определя, че наследниците на родителите му са в правото си да им бъдат възстановени правата на собственост върху три от претендираните имоти, а именно три парцела земя със съответна площ 6 600, 8 000 и 9 000 кв. м.

53. Решението не е обжалвано и влиза в сила на 5 май 1997 г.

54. На 17 юни 1997 г. жалбоподателят депозира в поземлената комисия копие от горепосоченото съдебно решение и изисква да бъде изпълнено.

(е) Четвърто решение на поземлената комисия

55. В отговор на горепосоченото съдебно решение поземлената комисия издава друго решение.

56. С решение от 24 юли 1997 г. (№ 7А069/24.07.1997) тя отменя решението си от 20 април 1994 г. (вж. параграф 46 по-горе), приема повторно текста на същото решение и въпреки благоприятното съдебно решение (вж. параграф 52 по-горе) отказва да признае и възстанови правото на собственост на наследниците на родителите на жалбоподателя върху двата нови парцела земеделска земя от 6 600 и 8 000 кв. м, сега съответно под номера 7 и 8. Основанията за отказ са следните:

„[Настоящото решение] отменя Решение [на комисията] № 98/17 от 20 април 1994 г. въз основа на решение [от 2 април 1997 г. на Пазарджишкия районен съд] съгласно чл. 11 § 2 от ЗСПЗЗ относно имотите под № 7 и № 8 от заявлението. Собствеността е възстановена на [заявителите с] най-късно датирани документи – заявления за влизане в [трудова-кооперативното земеделско стопанство] на [село] Говедаре през 1956 г. – [представени] от наследниците.“

57. Жалбоподателят обжалва това решение на неопределена дата.

58. В решение от 22 юни 1999 г. Пазарджишкият районен съд отменя четвъртото решение на поземлената комисия от 24 юли 1997 г. относно отказа да признае и възстанови правото на собственост на наследниците на родителите на жалбоподателя върху парцели № 7 и № 8. Съдът се произнася, че правата на собственост на наследниците на родителите на жалбоподателя по отношение на тези два имота вече са били признати по силата на съдебното решение от 2 април 1997 г. на Пазарджишкия районен съд (вж. параграф 52 по-горе) и че въпросните имоти следва да се възстановят чрез план за земеразделяне.

59. Решението не е обжалвано и влиза в сила на 30 юли 1999 г.

60. На 5 август 1999 г. жалбоподателят депозира копие от горепосоченото съдебно решение в поземлената комисия. Вземайки явно предвид, че преработеният план за земеразделяне на Говедаре е вече публикуван (вж. параграф 73 по-долу), жалбоподателят изисква обезщетение за тези два имота (№ 7 и № 8) с равностойни земи от държавния или от общинския поземлен фонд.

61. Не е ясно дали упоменатият в решението на Пазарджишкия районен съд от 2 април 1997 г. парцел от 9 000 кв. м е възстановен на жалбоподателя. Той не повдига възражения във връзка с този имот.

(ж) Трети иск за възстановяване на собствеността

62. На неопределена дата пред 1998 г. жалбоподателят завежда друго дело за установителен иск по чл. 11 § 2 от ЗСПЗЗ. Той иска от съдилищата да се произнесат, че като наследник на баща си е в правото си да му бъдат възстановени правата на собственост върху още един имот – парцел от 6 000 кв. м.

63. В установително решение от 19 декември 1998 г. Пазарджишкият районен съд се произнася, че наследниците на бащата на жалбоподателя са в правото си да им бъдат възстановени правата на собственост.

64. Решението не е обжалвано и влиза в сила на 20 януари 1999 г.

65. На 28 януари 1999 г. жалбоподателят депозира копие от горепосоченото съдебно решение в поземлената комисия.

(з) Пето решение на поземлената комисия

66. В опит да се съобрази с решенията на Пазарджишкия районен съд от 2 април 1997 и 19 декември 1998 г. (вж. параграфи 52 и 64 по-горе) поземлената комисия приема друго решение с предмет трите въпросни имота (тези под № 7 и № 8, плюс парцела от 6 000 кв. м от съдебното решение от 19 декември 1998 г., визирано по-нататък под № 9).

67. С решение от 16 септември 1999 г. (№ 7B148) комисията признава правата на собственост на наследниците на родителите на жалбоподателя върху горепосочените имоти, но отказва да ги възстанови „в реални граници“.

68. Комисията базира отказа си да възстанови парцели № 7 и № 8 на решението на Пазарджишкия районен съд от 22 юни 1999 г. (вж. параграф 58 по-горе) със следните мотиви:

“Решението [от 22 юни 1999 г. на Пазарджишкия районен съд], което признава [въпросните] права на собственост, е влязло в сила след обнародването на плана за земеразделяне в „Държавен вестник“.

69. По отношение на отказа си да възстанови парцел № 9 комисията използва сходни мотиви и посочва следното:

“Решението [от 19 декември 1998 г. на Пазарджишкия районен съд] по чл. 11 § 2 [от ЗСПЗЗ], което признава [въпросните] права на собственост, е влязло в сила след обнародването на плана за земеразделяне в „Държавен вестник“.

70. Жалбоподателят е уведомен за решението на 28 октомври 1999 г. Не е ясно дали го е обжалвал.

71. За парцели № 7 и № 8 наследниците на родителите на жалбоподателя са получили на 23 февруари 2005 г. земи от общинския поземлен фонд. Изглежда, че жалбоподателят е удовлетворен от местоположението и размера на тези земи.

72. За парцел № 9 поземлената комисия присъжда на 6 юни 2003 г. на наследниците на бащата на жалбоподателя обезщетение под формата на компенсационни бонове с номинална стойност 3 680 български лева (BGN). Жалбоподателят не уточнява дали е обжалвал това решение.

(и) Преработеният план за земеразделяне и жалбата на жалбоподателя срещу него

73. Първият план за земеразделяне за землището на с. Говедаре е публикуван на неопределена дата. Не е ясно какви имоти са определени по него за жалбоподателя. По необявени причини на 28 август 1997 г. министърът на земеделието разпорежда пълна преработка на плана.

74. Преработеният план за земеразделяне за Говедаре е публикуван в „Държавен вестник“ на 13 април 1999 г.

75. На 26 април 1999 г. жалбоподателят обжалва преработения план за земеразделяне. Той се жалва срещу размера на имота, определен по този план за наследниците на баща му за парцели № 3 и № 4 по неговото заявление № 12007 от 4 март 1992 г. (вж. параграф 39 по-горе). Той внася скица-проект за изменение на плана, според който наследниците на баща му следва да получат парцел от 18 426 кв. м.

76. В решение от 17 януари 2000 г. Пазарджишкият окръжен съд се произнася в полза на жалбоподателя и внася изменения в преработения план за земеразделяне в съответствие с горепосочената скица-проект. На 28 септември 2000 г. жалбоподателят влиза във владение на новия парцел, отреден за наследниците на баща му. Към датата на последната размяна на съобщения между страните през 2006 г. той все още не е получил обезщетение за оставащата за възстановяване земя с обща площ 10 274 кв. м.

77. Жалбоподателят не е обжалвал решението на Пазарджишкия районен съд, въпреки че е имал право.

3. Възстановяване на собствеността върху земи, бивша собственост на майката на жалбоподателя

78. На неопределена дата жалбоподателят подава до поземлената комисия заявление за възстановяване на собствеността върху няколко парцела земеделска земя в землището на с. Хаджиево, която е бивша собственост на майка му.

79. С решение от 22 декември 1993 г. (№ 86/8/22.12.1992) комисията отказва да признае правото на собственост на наследниците на майка му върху седем парцела земеделска земя.

80. По жалба от жалбоподателя Пазарджишкият районен съд в свое окончателно решение от 12 юни 1995 г. отменя горепосоченото решение на поземлената комисия и вместо това възстановява правото на собственост на наследниците на майката на жалбоподателя върху седемте парцела с обща площ 35 300 кв. м.

81. На 9 ноември 1995 г. жалбоподателят депозира в поземлената комисия копие от горепосоченото съдебно решение и изисква то да бъде изпълнено.

82. На 30 март 2000 г. поземлената комисия приема решение (№ 1В171/30.03.2000), с което определя за наследниците на майката на жалбоподателя друга земя като обезщетение за горепосочените имоти. Жалбоподателят, който, изглежда, е удовлетворен от площта и качеството на тази земя, е въведен във владение на 23 февруари 2005 г.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Възстановяване на собствеността върху земеделски земи

1. Общ подход

83. В Закона за собствеността и ползването на земеделските земи от 1991 г. (ЗСПЗЗ) е предвидено, наред с другото, че лица или техните наследници, чиито земи са били колективизирани, могат да поискат да им бъдат възстановени правата на собственост при определени условия (член 10 от ЗСПЗЗ). Въз основа на определени законови критерии, като например дали парцелът земя, бивша собственост на заявителя или наследодателите му, е останал незасегнат от урбанистично развитие и строителство, възстановяването може да е „в реални граници“ или чрез план за земеразделяне.

84. Уредени са два възможни начина за възстановяване на земи: (а) административно производство, инициирано в седемнадесетмесечен срок от влизане в сила на ЗСПЗЗ със заявление до местната поземлена комисия (член 11, § 1), чиито решения подлежат на обжалване пред районните съдилища (член 14, § 3) или (б) след изтичането на този срок – с граждански иск пред компетентен съд срещу съответната поземлена комисия (член 11, § 2 от ЗСПЗЗ).

2. Възстановяване на собственост по чл. 11 § 1 от ЗСПЗЗ

85. При сезиране със заявление за възстановяване на правото на собственост по член 11, § 1 от ЗСПЗЗ задачата на поземлената комисия е била да установи дали са изпълнени законовите условия и, ако е така, да издаде решение за възстановяване на собствеността. Комисиите не са могли да отменят решенията си. Благоприятните решения не са подлежали на обжалване и са били окончателни. След изменение в ЗСПЗЗ от 1995 г. поземлените комисии са могли да изменят решенията си в определен срок в случаи, когато (1) съдържат фактически грешки или (2) са били открити, с някои ограничения, нови обстоятелства или документи (член 14, §§ 6 и 7). Според някои съдилища решенията на поземлените комисии съдържат особеностите на удостоверявания в нотариално производство с участие само на едната страна (*ex parte*) (*опред.* 10333-2002-ВАС; *опред.* 1020-2003-ВАС). Съществуват и съдебни определения, че решенията на поземлените комисии са административни решения (1832-93-III).

86. Заявител, чието заявление за възстановяване е отхвърлено от компетентната поземлена комисия, може да обжалва пред съответния районен съд (член 14, § 3 от ЗСПЗЗ). Районният съд е компетентен да разгледа делото по същество и да определи дали ищецът има право на възстановяване по силата на ЗСПЗЗ. Ако установи, че са изпълнени

съответните законови критерии за възстановяване правото на собственост, съдът отменя отказа на поземлената комисия и разпорежда възстановяване на собствеността (член 14, §§ 1 – 3 от ЗСПЗЗ). Решението на районния съд подлежи на съдебен контрол (касация).

87. Съществувалите до 2002 г. поземлени комисии са били държавни органи, чиито членове се назначавали от министъра на земеделието (член 33 от ЗСПЗЗ). През 2002 г. са заменени от служби по земеделие и гори, които след 2008 г. се наричат служби по земеделие. Членовете им се назначават от министъра на земеделието и храните.

88. Съгласно член 14 от Правилника за прилагане на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи подаденото от един наследник заявление за възстановяване правото на собственост на починало лице ползва всички останали наследници.

3. Възстановяване на собственост чрез граждански иск по член 11 § 2 от ЗСПЗЗ

89. Лица, които предявяват искания за възстановяване на земеделска земя, но са пропуснали седемнадесетмесечния срок по член 11 § 1, могат да заведат иск за установително решение срещу местната поземлена комисия. В това производство съдилищата определят дали ищецът има право на възстановяване на собствеността. Когато съдебните инстанции се произнесат в полза на ищеца, поземлената комисия е длъжна да се съобрази и да издаде необходимото решение за възстановяване на собствеността, като възстанови правата на заявителя „в реални граници“ или чрез план за земеразделяне.

90. При липсата на изрична разпоредба правната теория прима, че подобно на процедурата по член 11 § 1 от ЗСПЗЗ заведеният съдебен иск от един наследник на починало лице ползва всички останали наследници.

4. Възстановяване на собственост чрез планове за земеразделяне и обезщетение вместо реституция

91. Съгласно чл. 106 от ЗСПЗЗ бивши собственици, чиито имоти не могат да бъдат възстановени „в реални граници“, следва да получат земя чрез план за земеразделяне, въз основа на който съответната поземлена комисия приема решение за възстановяване на собствеността (чл. 17 от ЗСПЗЗ).

92. Когато земята в дадено землище не е достатъчна за задоволяване на всички бивши собственици, подлежащата на възстановяване земя на всеки от тях се намалява съответно. За разликата собствениците се обезщетяват с общински земи или с компенсационни бонове, които могат да се ползват в приватизационни търгове или за закупуване на земеделски земи от държавния поземлен фонд (чл. 15, §§ 2 и 3, и чл. 35 от ЗСПЗЗ).

93. При изработването на плана за земеразделяне поземлената комисия взема предвид заявленията на бивши собственици, които са ѝ представени преди обнародването в "Държавен вестник" на обявлението, че е изработен проект на плана за земеразделяне. Комисията не може да вземе под внимание представените по-късно заявления. В тези случаи бившите собственици се обезщетяват с равностойни земи от държавния или от общинския поземлен фонд или с компенсационни бонове (чл. 11 § 4 от ЗСПЗЗ).

94. Към съответния момент жалби срещу плана за земеразделяне е следвало да се подават до съответния районен съд, придружени от скица-проект за конкретно изменение на плана (чл. 25 § 6 от Правилника за прилагане на ЗСПЗЗ). Решенията на районните съдилища са подлежали на съдебен контрол (касация).

95. Съгласно чл. 17 § 8 от ЗСПЗЗ министърът на земеделието има правомощия да разпорежи план за земеразделяне да бъде преработен при установяване на явна фактическа грешка.

Б. Закон за отговорността на държавата за вреди от 1988 г. и съответна практика на националните съдилища

96. Член 1 от Закона за отговорността на държавата за вреди от 1988 г. (ЗОДВ) предвижда, че Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на държавни органи или длъжностни лица при или по повод изпълнение на административна дейност. Член 4 от същия закон предвижда, че се дължи обезщетение за всички вреди, които са пряка и непосредствена последица от незаконосъобразния акт, действие или бездействие.

97. В някои случаи националните съдилища допускат в реституционни производства иски по чл. 1 от ЗОДВ, основани на незаконосъобразни актове, действия или бездействия на държавните органи. В решение от 14 февруари 2008 г. Върховният касационен съд е присъдил на ищеца обезщетение за вреди, след като е установил, че съответната поземлена комисия е забавила ненужно вземането на решение по заявлението му за възстановяване на собственост върху земя и в крайна сметка незаконосъобразно е отказала да възстанови правото на собственост (Решение № 112 от 14.02.2008 г., дело № 1319/2007). В друго решение от 21 юни 2002 г. Районен съд Нова Загора е допуснал иск срещу съответната поземлена комисия и се е произнесъл, че ищецът е претърпял вреди като последица от отказа на комисията да признае и възстанови правата му на собственост върху даден имот и от продължилото непризнаване и възстановяване на правата му след прогласяването на първоначалния отказ за нищожен от съда (Решение № 224 от 21.06.2002 г., дело № 74/2002).

98. Окръжен съд Велико Търново обаче е отхвърлил в решение от 23 ноември 2004 г. иск за обезщетение за претърпени вреди срещу съответната поземлена комисия. Съдът се е произнесъл, че анулирането на влязло в сила решение на комисията, с което тя е признала правото на собственост на ищцата върху дадени имоти, е нищожно. Въпреки това съдът е заключил, че ищцата не е претърпяла вреди, тъй като първоначалното решение не е било достатъчно да я направи собственик на въпросния имот (Решение № 240 от 23.11.2004 г., дело № 773/240).

99. В решение от 11 януари 2005 г. Окръжен съд Смолян е допуснал иск срещу съответната поземлена комисия и се е произнесъл, че ищите са претърпели вреди като последица от забавата на общината да коригира надлежно границите на имота им в кадастралните карти (Решение № 452 от 11.01.2005 г., дело № 407/2004).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1 И ЧЛ. 6, АЛ. 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

100. Като се позовава на член 1 от Протокол № 1 жалбоподателят се оплаква, че дълго не е могъл да възстанови правата си на собственост или да получи обезщетение вместо възстановена собственост, а по член 6 § 1 от Конвенцията – че националните държавни органи не са изпълнили окончателни съдебни решения в негова полза.

101. Член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията гласи:

“Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.“

Член 6, ал. 1 от Конвенцията, доколкото е относим, гласи:

„Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения ..., има право на справедливо ... гледане на неговото дело в разумен срок, от ... съд, ...“

А. Допустимост

102. Правителството настоява Съдът да отхвърли жалбата като недопустима поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита (член 35 § 1 от Конвенцията). Изтъква се, че жалбоподателят не е потърсил обезщетение за вреди по Закона за отговорността на държавата (и общините). Като се позовава на относимите към случая решения на Районен съд Нова Загора и на Окръжен съд Смолян (вж. параграфи 97 и 99 по-горе), правителството твърди, че завеждането на дело за обезщетение за вреди по този закон би било ефикасно средство за правна защита за жалбите на жалбоподателя.

103. Жалбоподателят възразява срещу този довод.

104. Съдът припомня, че според член 35, § 1 от Конвенцията единствените средства за защита, които трябва да бъдат изчерпани, са онези, които могат да осигурят ефикасна защита срещу твърдяното нарушение (вж. *Сейдович срещу Италия (Sejdovic v. Italy)* [ГК], № 56581/00, § 45, ЕСПЧ 2006-II). Що се отнася до жалбата по член 1 от Протокол № 1, че държавните органи дълго време не са възстановили правото на жалбоподателя на собственост върху заявените от него имоти или на обезщетение, Съдът отбелязва, че завеждането на дело за обезщетение по ЗОДВ би могло по принцип да осигури правна защита, както е видно от посочената по-горе практика на националните съдилища във връзка с подобни ситуации (вж. параграфи 97 и 99 по-горе). Съдът обаче не е убеден, че тези съдебни решения, едното от които е на районен, а другото на окръжен съд, са показателни за последователна практика. Освен това по дело, което на практика е идентично с това на жалбоподателя в частта за земята, която е негова бивша собственост, искът на ищцата е отхвърлен (вж. параграф 98 по-горе).

105. Освен това Съдът е на мнение, че не би могло да се очаква от жалбоподателя, който не е могъл да знае кога биха били възстановени правата му на собственост или съответно кога би получил обезщетение, да води периодично дела за вреди, за да получи ефикасна правна защита за забавеното реституционно производство (вж. за сравнение делото *Кирилова и други*, цитирано по-долу в параграф 116). Противното би създавало постоянна пречка за сезиране на Съда (вж., *mutatis mutandis*, *Гуцарди срещу Италия (Guzzardi v. Italy)*, 6 ноември 1980 г., параграф 80, серия А, № 39). Затова в конкретните обстоятелства по случая завеждането на дело за вреди по ЗОДВ не би представлявало ефикасно средство за защита срещу твърдяното нарушение, което жалбоподателят е трябвало да изчерпи.

106. Относно оплакванията на жалбоподателя по член 6 § 1 от Конвенцията Съдът отбелязва, че искът за обезщетение по ЗОДВ не би осигурил ефикасна правна защита за оплакванията на жалбоподателя, тъй

като това не може да принуди пряко държавните органи да предприемат необходимите действия за изпълнение на окончателните съдебни решения (вж., *mutatis mutandis*, *Ямридис с/у Гърция (Iatridis v. Greece)* [ГК], № 31107/96, § 47, ЕСПЧ 1999-II) и *Кирилова и други с/у България (Kirilova and Others v. Bulgaria)*, №№ 42908/98, 44038/98, 44816/98 и 7319/02, § 116, 9 юни)).

107. В съответствие с това Съдът отхвърля предварителното възражение на Правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

108. Освен това Съдът отбелязва, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на чл. 35 § 3 от Конвенцията, нито недопустима на други основания. Следователно тя трябва да бъде обявена за допустима.

Б. По същество

1. Твърдяни нарушения на член 1 от Протокол № 1

109. Жалбоподателят се оплаква, че дълго не е могъл да възстанови правата си на собственост или да получи обезщетение.

110. Правителството счита, че поземлената комисия в Пазарджик е действала законосъобразно, добросъвестно и своевременно предвид сложността на процеса на реституция на земеделска земя.

(а) Общи принципи

111. Съдът подчертава, че член 1 от Протокол № 1 съдържа три отделни правила. Първото правило, заложено в първото изречение от първия параграф, е от общ характер и формулира принципа на мирно ползване на притежанията. Второто правило се съдържа във второто изречение от първия параграф и се отнася до лишаването от притежания, като го обвързва с определени условия. Третото правило, посочено във втория параграф, отчита правото на договарящите държави, наред с други неща, да осъществяват контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес. Съдът отбелязва, че в установената си съдебна практика е разглеждал непривеждането в изпълнение на решение, признаващо правото на притежание съгласно първото изречение от първия параграф на член 1 от Протокол № 1 (вж. *Рамади и други срещу Албания (Ramadhi and Others v. Albania)*, № 38222/02, §§ 75-79, 13 ноември 2007, цитирано и по-нататък).

(б) Приложение на тези принципи към настоящото дело

112. Съдът ще разгледа поотделно различните реституционни процедури, в които жалбоподателят е участвал.

(i) Парцел № 9, бивша собственост на бащата на жалбоподателя

113. Съдът отбелязва, че в решението си от 19 декември 1998 г. Пазарджишкият районен съд се е произнесъл, че наследниците на бащата на жалбоподателя са в правото си да им бъдат възстановени правата на собственост върху въпросния парцел с площ от 6 000 кв. м. (вж. параграфи 62 – 63 по-горе). Това не представлява непременно право на възстановяване „в реални граници“ или на обезщетение със земя от общинския поземлен фонд, тъй като относимото национално законодателство предвижда, че бившите собственици могат да бъдат обезщетени и с компенсационни бонове (вж. параграф 93 по-горе). По-късно наследниците на бащата на жалбоподателя са получили компенсационни бонове за парцела (вж. параграф 72 по-горе).

114. Делото не касае съществуващи притежания. Въпреки това Съдът приема, че след горепосоченото съдебно решение от 19 декември 1998 г. жалбоподателят, като наследник на баща си, е имал оправдано правно очакване да получи притежание или друго обезщетение за въпросния парцел.

115. При дадените обстоятелства Съдът приема, че оправданото правно очакване на жалбоподателя по отношение на парцел № 9 е реализирано с получаването на компенсационни бонове. От това следва, че няма намеса в правата на жалбоподателя и съответно няма нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(ii) Земята, бивша собственост на жалбоподателя

116. Съдът отбелязва, че жалбоподателят не е получил парцели № 7 и № 8 въпреки решението на поземлената комисия в град Пазарджик от 18 декември 1992 г. (вж. параграф 9 по-горе), с което се признават и възстановяват правата му „в реални граници“.

117. Съдът отбелязва също, че въпросното решение на поземлената комисия е постановено в производство с участие само на едната страна (*ex parte*) и би могло да бъде оспорено пряко или непряко без ограничение във времето, ако друго лице, претендиращо да има право на собственост върху същата земя, заведе иск по чл. 11 § 2 от ЗСПЗЗ (вж. параграфи 89-90 по-горе) или ревандикационен иск (*rei vindicatio*). Като взе предвид горното и факта, че претенцията на жалбоподателя за парцели № 7 и № 8 не е била предмет на съдебен контрол, Съдът не може да стигне до заключението, че решението от 18 декември 1992 г. е имало установеност, която да породи у жалбоподателя оправдано правно очакване да получи парцелите в „реални граници“. Поради това Съдът е на мнение, че оправданото правно очакване, породено за жалбоподателя от решението от 18 декември 1992 г., би могло да се реализира или чрез придобиване на реституираните парцели № 7 и № 8, или чрез обезщетение за тях, както е предвидено във вътрешното право.

118. Тъй като през 2005 г. жалбоподателят наистина е получил обезщетение за парцел № 7 (вж. параграф 37 по-горе) и освен това не твърди, че няма да получи предвиденото във вътрешното право обезщетение за парцел № 8, становището на Съда е, че въпросът, който е призован да разгледа в случая, касае забавеното обезщетяване на жалбоподателя и оттам забавената реализация на оправданото правно очакване, възникнало за него след решението от 18 декември 1992 г.

119. Съдът счита, че забавянето от страна на държавните органи да обезщетят жалбоподателя е равнозначно на намеса в правото му на притежание по смисъла на първото изречение от първия параграф на член 1 от Протокол № 1 (вж. Параграф 111 по-горе). При това Съдът приема, че тъй като в съответното законодателство няма крайни срокове за обезщетяване, намесата не е незаконосъобразна, а и може да е имала легитимна цел в обществен интерес, а именно защита на правата на трети лица, тъй като властите е трябвало да съгласуват претенциите на голям брой бивши собственици в доста сложния процес на реституция.

120. Що се отнася до въпроса за пропорционалността, Съдът трябва да разгледа дали забавянето на дължимото обезщетение означава, че жалбоподателят е бил обременен с извънредна и прекомерна тежест (вж. *Рамади и други срещу Албания*, цитирано по-горе в параграф 78).

121. Съдът отбелязва, че справедливото очакване на жалбоподателя да получи парцели № 7 и № 8 или обезщетение вместо тях е възникнало не по-късно от май 1993 г. (вж. параграф 9 по-горе). Обезщетението за парцел № 7 е получено през 2005 г., т.е. дванадесет години по-късно (вж. параграф 37 по-горе). Към 2006 г. жалбоподателят не е получил обезщетение за парцел № 8 (вж. параграф 38 по-горе). Следователно забавянето е тринадесет години.

122. Съдът отбелязва, че през тези значителни периоди от време – съответно дванадесет и тринадесет години – жалбоподателят е оставен в състояние на неяснота относно реализирането на правата му на собственост и е бил възпрепятстван да се ползва от своите притежания. Съдът признава, че въпросните събития са се случили в период на обществен и икономически преход в България и че държавните органи е трябвало да се съобразят с претенциите на на множество заинтересовани страни (вж. *Кехая и други срещу България* (*Keĥaya and Others v. Bulgaria*), №№ 47797/99 и 68698/01, § 65, 12 януари 2006, и, *mutatis mutandis*, *Великови и други срещу България* (*Velikovi and Others v. Bulgaria*), №№ 43278/98, 45437/99, 48014/99, 48380/99, 51362/99, 53367/99, 60036/00, 73465/01 и 194/02, § 172, 15 март 2007). Въпреки това при липсата на конкретни основания за забавянията при обезщетяването на жалбоподателя, освен визираната от правителството сложност на процеса на реституция на земеделските земи като цяло (вж. параграф 110 по-горе), Съдът не може да не приеме, че забавянията са

прекомерни и са обременили жалбоподателя с непомерна тежест (вж. *Рамади и други срещу Албания*, цитирано по-горе в параграф 83).

123. Съдът отбелязва също, че заради противоречивите решения на националните органи на власта жалбоподателят е оставен дълго в състояние на неяснота дали ще получи парцели № 7 и № 8 в „реалните им граници“ или обезщетение (вж. параграфи 9 – 36 по горе).

124. Съдът заключава съответно, че в случая има нарушение на член 1 от Протокол № 1.

(iii) Останалите парцели

125. Съдът отбелязва, че в решението си от 29 декември 1993 г. (вж. параграф 42 по-горе) Пазарджишкият районен съд признава правата на наследниците на бащата на жалбоподателя да получат земя чрез план за земеразделяне за парцели № 3 и № 4, посочени в заявлението на жалбоподателя № 12007 от 4 март 1992 г. (вж. параграф 39 по-горе), с обща площ 28 700 кв. м. Съдът отбелязва също, че наследниците на бащата на жалбоподателя са получили едва 18 426 кв. м земя чрез преработения план за земеразделяне на с. Говедаре (вж. параграфи 75 – 76 по-горе).

126. Жалбоподателят, като един от наследниците на баща си, запазва правото си да получи обезщетение за земята, която не може да бъде възстановена с плана за земеразделяне (вж. параграф 93 по-горе). Той не твърди, че няма да получи обезщетение. Освен това Съдът не е уведомен за развитие по случая след 2006 г. Затова, по аналогия с използвания по-горе подход (вж. параграф 117), становището на Съда е, че въпросът, който е призован да разгледа в случая, касае забавеното обезщетяване на жалбоподателя до 2006 г.

127. Правото на наследниците на бащата на жалбоподателя на въпросното обезщетение е признато в съдебно решение на 29 декември 1993 г. (вж. параграф 42 по-горе). Към 2006 г. жалбоподателят не е получил обезщетение за 10 274 кв. м от земята (вж. параграф 76 по-горе). Следователно забавянето е тринадесет години.

128. Аналогично по отношение на останалите парцели, а именно парцели № 7 и № 8, които са бивша собственост на родителите на жалбоподателя (вж. параграфи 52 – 60 и 71 по-горе) – и които не трябва да се бъркат с парцелите със същите номера, собственост на жалбоподателя (вж. параграфи 116 – 124 по-горе) – и седемте парцела, бивша собственост на майката на жалбоподателя (вж. параграфи 78 – 82 по-горе), единственият въпрос за разглеждане от Съда е дали забавеното обезщетяване на жалбоподателя като наследник на родителите си представлява нарушение на член 1 от Протокол № 1.

129. Правата на наследниците на родителите на жалбоподателя да им бъде възстановена собствеността върху визираните в предходния параграф парцели № 7 и № 8 са признати със съдебно решение от 2

април 1997 г. (вж. параграф 52 по-горе). Обезщетението за тези парцели е получено през 2005 г. (вж. параграф 71 по-горе), т.е. осем години по-късно. Обезщетяването за седемте парцела, бивша собственост на майката на жалбоподателя, е забавено с десет години, тъй като правата на наследниците ѝ са признати със съдебно решение от 12 юни 1995 г., а обезщетението е получено през 2005 г. (вж. параграфи 80 и 83 по-горе).

130. Съдът се позовава на констатациите си по-горе, че забавянията при предоставяне на обезщетение в настоящия случай са равнозначни на намеса в правото на жалбоподателя да се ползва мирно от своите притежания, както и че намесата е законосъобразна и с легитимна цел в интерес на обществото, но не е постигнала справедлив баланс между обществените интереси и необходимостта от защита на индивидуалните права (вж. параграфи 119 – 122 по-горе). Съдът не вижда причина за друго заключение по отношение на въпросните единадесет парцела.

131. Съдът заключава съответно, че има нарушение на член 1 от Протокол № 1, тъй като държавните органи са забавили необосновано обезщетяването на жалбоподателя за въпросните единадесет парцела.

2. Твърдяни нарушения на член 6, ал. 1 от Конвенцията

132. Като се позовава на член 6 § 1, жалбоподателят се оплаква, че държавните органи не са изпълнили окончателни съдебни решения в негова полза. По-конкретно той се оплаква:

(а) относно земята, която е бивша негова собственост – че поземлената комисия в град Пазарджик не е изпълнила няколко решения на Пазарджишкия районен съд в негова полза;

(б) относно парцели № 3 и № 4, бивша собственост на баща му – че в решението си от 17 януари 2000 г. (вж. параграф 76 по-горе) Пазарджишкият окръжен съд не е взел предвид предишното решение на Пазарджишкия районен съд от 29 декември 1993 г. (вж. параграф 42 по-горе);

(в) относно парцел № 9, бивша собственост на баща му – че в решението си от 16 септември 1999 г. (вж. параграф 67 по-горе), с което отказва да възстанови парцела на наследниците на баща му, поземлената комисия не е изпълнила окончателното решение на Пазарджишкия районен съд от 11 декември 1998 г. (вж. параграф 63 по-горе); и

(г) относно останалите парцели – че при прилагане на окончателните съдебни решения в негова полза държавните органи са забавили обезщетяването му.

133. Правителството поддържа мнение, че член 6 § 1 е неприложим към делото, тъй като производството в поземлената комисия в град Пазарджик е било административно, а не съдебно.

134. Съдът не намира за необходимо да разглежда възражението на правителството, основано на твърдяната неприложимост на член 6 § 1,

тъй като с оглед на своя анализ и заключения по член 1 от Протокол № 1 по-горе (вж. параграфи 117 – 137) счита, че по делото не се пораждат отделни предмети на спор по член 6 § 1 от Конвенцията.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

135. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

A. Вреди

1. Имуществени вреди

136. Жалбоподателят претендира следните суми за имуществени вреди:

(а) 6 811 лева (BGN), равни на приблизително 3 500 евро (EUR), за разликата между стойността на парцел № 7 от бившата му собствена земя и получената като обезщетение земя плюс 1 473,55 лева, равни на 755 евро, за пропуснати ползи от наем за имота от 1992 до 2005 г.;

(б) 4 128 лева, равни на приблизително 2 120 евро за стойността на парцел № 8 от земята, бивша собственост на жалбоподателя, плюс 1 015,73 лева, равни на 520 евро, за нереализиран наем от имота от 1992 до 2006 г.;

(в) 10 603 лева, равни на 5 440 евро, които представляват стойността на 10 274-те кв. м земя, дължими на наследниците на бащата на жалбоподателя за парцели № 3 и № 4 по заявлението на жалбоподателя № 12007 от 4 март 1992 г.; 973,65 лева, равни на 500 евро, за пропуснат наем от 1993 до 2000 г. и 1 698,36 лева, равни на 870 евро, за нереализиран наем от 1993 до 2000 г. от 18 426-те кв. м земя, възстановени на наследниците на бащата на жалбоподателя по силата на решението на Пазарджишкия окръжен съд от 17 януари 2000 г. (вж. параграф 76 по-горе);

(г) 2 253,82 лева, равни на 1 155 евро, за пропуснат наем от парцели № 7 и № 8, бивша собственост на родителите на жалбоподателя, от 1997 до 2005 г. и

(д) 4 058,58 лева, равни на 2 080 евро, за нереализиран наем от парцелите, бивша собственост на майката на жалбоподателя, за периода от 1995 до 2005 г.

В подкрепа на исканията си жалбоподателят представя доклади за оценка, изготвени от сертифицирани експерти.

137. Правителството счита, че претендираните имуществени вреди не са пряка и непосредствена последица от твърдените нарушения.

138. Съдът припомня, че констатираните нарушения по член 1 от Протокол № 1 касаят само забавянето от страна на държавните органи да обезщетят жалбоподателя (вж. параграфи 124 и 131 по-горе). Затова съдът постановява обезщетение само за прекомерното забавяне. Съдът обаче не може да приеме предложената от жалбоподателя база за изчисляване на обезщетението, т.е. арендата, която би била получена, ако въпросните имоти бяха отдавани под аренда. Съдът отбелязва по-конкретно, че констатираното от него нарушение не касае установено право на жалбоподателя да получи земя, а забавата при получаване на обезщетение, което би могло да бъде и в компенсационни бонове.

139. Съдът взема предвид и факта, че някои от парцелите са били собственост на родителите на жалбоподателя и че той не е единствен наследник на родителите си (вж. параграф 39 по-горе). Затова той не е единственото лице, имащо право на забавеното обезщетение за тези парцели.

140. С оглед на гореизложените съображения Съдът присъжда на жалбоподателя 2 000 евро по този иск.

2. Неимуществени вреди

141. Като оставя на Съда да определи точната сума, жалбоподателят претендира и неимуществени вреди, като привежда доводи, че в продължение на доста време е изпитвал безпокойство и отчаяние.

142. Правителството оставя претенцията без коментар.

143. Съдът намира, че жалбоподателят несъмнено е изпитвал безпокойство и отчаяние като резултат от констатираните нарушения. Решавайки по справедливост, Съдът му присъжда 1 000 евро по този иск.

Б. Разноски

144. Жалбоподателят претендира 4 895 лева, равни на 2 500 евро, за 50 часа юридическа работа от процесуалния му представител г-жа Н. Седефова след известието за делото до правителството при почасова ставка от 50 евро. В подкрепа на тази претенция представя почасов график. Жалбоподателят претендира още 1 074 лева, равни на 550 евро, за разноски за представените доклади за оценка и за превода на неговите становища и претенции за справедливо удовлетворение. Претендира и 1 200 лева, равни на 615 евро, за разноски, направени в хода на националните реституционни производства. В подкрепа на тези претенции представя съответните фактури.

145. Правителството счита претенциите за хонорари за правни услуги прекомерни и настоява Съдът да отхвърли като несвързани с

твърдените нарушения претенцията за разноси в националните съдебни производства.

146. Според практиката на Съда, жалбоподател има право на възстановяване на разходи и разноси, само доколкото е доказано, че са действително направени и необходими, и са в разумен размер. По настоящото дело Съдът отбелязва, че е установил нарушения на Конвенцията само що се отнася до някои от оплакванията на жалбоподателя. С оглед на гореизложените съображения Съдът присъжда 2 000 евро за всички разходи и разноси.

В. Лихва за забава

147. Съдът счита за уместно лихвата за забава да бъде изчислена на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка с добавени три процентни пункта.

ПОРАДИ ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Постановява*, че не е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията по причина на обезщетението за парцел № 9, бивша собственост на бащата на жалбоподателя;
3. *Постановява*, че е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията по отношение на парцели № 7 и № 8, бивша собственост на жалбоподателя, заради продължителната неяснота дали жалбоподателят ще получи самите парцели или обезщетение и прекомерното забавяне на обезщетението;
4. *Постановява*, че е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията по отношение на останалите единадесет парцела, бивша собственост на родителите на жалбоподателя, заради прекомерното забавяне на обезщетението;
5. *Постановява*, че не се пораждат отделни предмети на спор по член 6 § 1 от Конвенцията;
6. *Постановява*:
 - (а) ответната държава да заплати на жалбоподателя в срок от три месеца от датата, на която решението стане окончателно съгласно

член 44 § 2 от Конвенцията, долупосочените суми в легова равностойност по курса към датата на плащането:

(i) EUR 3 000 (три хиляди евро), за имуществени и неимуществени вреди, ведно с всички данъци, които могат да бъдат дължими от жалбоподателя върху тази сума;

(ii) EUR 2 000 (две хиляди евро), за разходи и разноски, ведно с всички данъци, които могат да бъдат дължими от жалбоподателя върху тази сума;

(б) след изтичане на горепосочения тримесечен срок до извършване на плащането върху горните суми се дължи обикновена лихва в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, с добавени три процентни пункта;

7. *Отхвърля* останалата част от иска на жалбоподателя за справедливо обезщетение

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 7 януари 2010 г. в съответствие с член 77, алинеи 2 и 3 от Правилника на Съда

Клаудия Вестердик
Секретар

Пер Лоренцен
Председател